

Dr Anna Wołpiuk-Ochocińska <https://orcid.org/0000-0002-4316-7308>

Zakład Psychologii

Uniwersytet Rzeszowski

Kobiecość i męskość i role z nim związane w opinii osób różniących się płcią psychologiczną

Femininity and masculinity and social roles connected with them in the opinion of people with different psychological gender

<https://doi.org/10.34766/fetr.v41i1.221>

Abstrakt: Artykuł jest próbą opisu kobiet i mężczyzn w perspektywie charakteryzującej ich płci psychologicznej i oczekiwań, jakie stawiają badani w odniesieniu do wizerunku tzw. prawdziwej kobiety i mężczyzny. *Grupa badana i narzędzia:* W badaniu 371 osób z terenu Podkarpacia w wieku od 16 do 24 lat przebadano Inwentarzem Płci Psychologicznej Kuczyńskiej i Kwestionariuszem "Prawdziwa kobieta – prawdziwy mężczyzna" A. Wołpiuk-Ochocińskiej i M. Marmoli. *Wyniki i wnioski:* Oczekiwania męskości i kobiecości okazują się zależeć zarówno od płci biologicznej jak i płci psychologicznej. Kobiecość i męskość w opinii młodych ludzi jest traktowana w sposób tradycyjny, związany z powszechnie panującym wzorcem. Podstawowe wymagania co do pełnionych ról kobiet i mężczyzn nie zmieniły się diametralnie, lecz zachodzi zjawisko „ról rozszerzonych” – przy zachowaniu tradycyjnych wymagań, co do płci pojawiają się dodatkowe wymagania, które kobieta/mężczyzna powinni spełniać.

Słowa kluczowe: kobiecość, męskość, płeć psychologiczna, płeć biologiczna, role płciowe

Abstract: The article is an attempt to describe women and men referring to their psychological gender. Authors try to define expectations about the image of "a real man and a real woman". *Study group and Tools:* In the study, 371 people from the Podkarpacie Voivodship aged between 16 to 24 were examined by Kuczyńska's Psychological Gender Inventory and "Real woman - Real man" Questionnaire prepared by A. Wołpiuk - Ochociński and M. Marmoli. *Results and conclusions:* Expectations regarding masculinity and femininity revealed significant associations with the biological sex and the psychological gender. Femininity and masculinity in the opinion of young people is treated in the traditional way, associated with the widely prevailing stereotypes. Basic requirements for role-men and -women have not changed dramatically. We are witnessing the phenomenon of "expanded role": while the traditional expectations of sex roles r the same, there have appeared additional expectations of both a woman and a man.

Keywords: Femininity and Masculinity, psychological gender, sex, social roles, stereotypes

1. Wprowadzenie

Płeć jest jednym z podstawowych wyznaczników opisujących człowieka i jego miejsce w świecie: w społeczeństwie i kulturze. Istniejące relacje pomiędzy kobietą i mężczyzną należą z kolei do kluczowych obszarów powiązań międzyludzkich (Manda, 2000). Jednocześnie płeć nie jest neutralną informacją o człowieku, wręcz przeciwnie, ma specyficzne konotacje społeczne, które znajdują wyraz w systemie ról płciowych, tworzących

ramy życia i funkcjonowania jednostek (Titkow, 2007). Na podstawie płci człowieka formułowane są tezy na temat jego wyglądu, zachowania, sposobu bycia czy działania. W potocznym myśleniu zakładamy, że mężczyzna powinien wyglądać zachowywać się, na nawet czuć zupełnie inaczej aniżeli kobieta.

Płeć jest pojęciem wielowymiarowym. Wprowadzone w języku angielskim terminy *sex* i *gender* zakładają podział na płeć biologiczną oraz płeć społeczno-kulturową (Deaux, 1985; Malti-Douglas, 2008; Archer, Lloyd; 2002). Termin *sex* określa płeć biologiczną, odnosi się do anatomicznych i fizjologicznych cech osobników i tych fizjologicznych właściwości organizmu, które wynikają zarówno z anatomicznych cech narządów płciowych, jak i chromosomów oraz hormonów płciowych. *Gender* (płeć społeczno-kulturowa) natomiast wiąże się z cechami nabytymi, odnosi się do zagadnienia płci jako społecznego zjawiska, a także procesów tworzenia się społeczno-kulturowych modeli kobiecości bądź męskości, a przede wszystkim odpowiadających im wzorów zachowań i ról społecznych (Sekula-Kwaśniewicz, 2000).

W badaniach i dyskusjach nad płcią przyjmowane są dwa skrajne stanowiska. Pierwszy – esencjalizm biologiczny – przyjmuje, że kobiecość i męskość wywodzi się z cech biologicznych i to mózg w połączeniu z hormonami decyduje o predyspozycjach i zachowaniu jednostki. Drugi natomiast to społeczny konstruktywizm, który zakłada, że płeć jest kształtowana i przekazywana społecznie. W ten sposób męskość i kobiecość nie mają stałej „esencji”, lecz zmieniają się w czasie i ujawniają asymetryczny charakter (Deaux, 1985). Jedną z koncepcji społecznego konstruktywizmu jest teoria schematów płciowych S. Bem (1981, 1984), według której schemat płci funkcjonuje jako struktura, która w sposób dynamiczny poszukuje i przyswaja informacje z nią zgodne. Zależnie od okoliczności biologicznych i wzorców kulturowych schemat płci może zajmować mniej lub bardziej centralną pozycję w strukturze Ja, a tym samym być bardziej lub mniej określony. W ten sposób tworzy się wzorzec płci określonej kobieco, męsko lub androgynicznie bądź wzorzec płci nieokreślonej. Funkcjonowanie według konkretnego wzorca płciowego wiąże się z określonymi zachowaniami i ich konsekwencjami (pozytywnymi jak i negatywnymi) w życiu codziennym i społecznym (Królikowska, 2011; Chalabaev, i in. 2013; Lipińska-Grobelny, 2008; Auster & Ohm, 2000; Niculescu i in., 2009).

Co ważne, każda kultura i epoka tworzy określone wzorce kobiecości i męskości. Definiowanie kategorii płci odbywa się zazwyczaj za pośrednictwem stereotypów. Według L. Brannon (2002) stereotypy męskości i kobiecości, to przekonania dotyczące cech psychicznych mężczyzn i kobiet, jak również działań czy zachowań charakterystycznych dla jednej lub drugiej płci. Złożoność stereotypów płci można przedstawić, opisując stereotyp męskości i kobiecości składający się z czterech części składowych. Komponenty te to stereotypy dotyczące: cech osobowości, ról społecznych, wyglądu zewnętrznego (w tym fizyczności kobiet i mężczyzn) oraz zawodów (Deaux, Lewis, 1984; Deaux, Kite, 1993; Kite,

Deaux, Haines, 2008). Pojęcia roli płci i stereotypu płci stają się powiązane. Kiedy ludzie kojarzą wzorzec zachowania kobiety lub mężczyzny, zazwyczaj pomijają kwestię poszczególnych wyjątków i przyjmują przekonanie, że określone zachowanie jest nieuchronnie związane z jedną bądź drugą płcią.

Żyjemy w czasach, kiedy kwestie takich pojęć jak: kobiecość i męskość przestają być pojęciami oczywistymi. Cechy przypisywane tradycyjnie mężczyznom i kobietom coraz bardziej się zacierają. Analizując zagadnienia kobiecości i męskości w perspektywie ostatnich lat, nietrudno zauważyć, że nastąpiły zmiany w relacjach między kobietami a mężczyznami na wielu płaszczyznach życia społecznego. Zmniejsza się między innymi rozbieżność w społecznym położeniu kobiet i mężczyzn, a utrzymywane wcześniej standardy kobiecości i męskości ulegają w ostatnich latach modyfikacjom. Jednakże zmiany te mają inne nasilenie i charakter w różnych społeczeństwach i kulturach. Co ciekawe, można domniemywać, iż różnice te pojawiają się w odniesieniu do różnych regionów Polski. W przedstawionym artykule kwestie kobiecości i męskości będą rozpatrywane z perspektywy Podkarpacia.

2. Badania własne

2.1. Problem badawczy

Przystępując do badań postawiono pytanie o to:

- czy i w jakim stopniu płeć biologiczna i płeć psychologiczna różnicuje oczekiwania wobec „kobiecości i męskości”?
- czy płeć biologiczna i płeć psychologiczna różnicuje oczekiwania wobec ról, zadań, które powinna realizować kobieta i mężczyzna?

2.2. Grupa badana i zastosowane narzędzia badawcze

W badaniu wzięło udział 371 osób z terenu Podkarpacia w wieku od 16 do 24 lat, gdzie średnia wieku wynosiła dla całej grupy 18,59 roku, w tym dla mężczyzn wynosiła 18,42 lat, a dla kobiet 18,98 lat. Byli to uczniowie szkół średnich i uczelni wyższych.

Na potrzeby niniejszych badań zastosowano następujące narzędzia badawcze:

- Inwentarz Płci Psychologicznej Kuczyńskiej
- Kwestionariusz "Prawdziwa kobieta - prawdziwy mężczyzna" w opracowaniu A. Wołpiuk-Ochocińskiej i M. Marmoli

W celu wyodrębnienia typów płci psychologicznej użyto Inwentarza do Pomiaru Płci Psychologicznej – IPP (Kuczyńska, 1992a; 1992b), który autorka skonstruowała w oparciu o teorię schematów płciowych S. L. Bem (1981; 1984). Inwentarz składa się z 35 itemów,

z czego 15 odzwierciedla kulturowy stereotyp męskości, a 15 itemów – kulturowy stereotyp kobiecości, pozostałe stwierdzenia to pojęcia buforowe – neutralne dla płci. Osoby ustosunkowują się do stwierdzeń na skali pięciopunktowej. Wskaźniki rzetelności IPP wskazują na zadowalającą rzetelność narzędzia (skala Męskości $r = 0,783$, skala Kobiecości = $0,785$).

Ponadto w badaniach zastosowano Kwestionariusz "Prawdziwa kobieta – prawdziwy mężczyzna" zawierający 59 itemów odnoszący się do cech i ról społecznych stereotypowo przypisywanych kobietom i mężczyznom. Badani w oddzielnych arkuszach dla kobiety i mężczyzny na skali 1-10 (najmniej pożądana – najbardziej pożądana cecha) określali, w jakim stopniu dana cecha/zachowanie pasuje do roli "prawdziwej kobiety – prawdziwego mężczyzny".

Narzędzie składało się z 2 części:

- listy 30 przymiotników opisujących właściwości psychiczne osoby (np. wrażliwa, ostrożna, itp.) z dwoma podskalami: Cechy pozytywne i Cechy negatywne, gdzie Alfa Cronbacha wynosiła $0,830 - 0,842$;
- listy 29 obowiązków wykonywanych przez obie płcie w codziennym życiu, w tym 11 itemowej podskali Role kobiece (alfa $0,825$) i 11 itemowej podskali Role męskie (Alfa = $0,850$). Dla wersji kwestionariusza opisującego obowiązki kobiety Alfa wynosiła $0,905$, dla wersji przeznaczonej do opisu obowiązków mężczyzn – $0,912$, co sugeruje dobrą spójność wewnętrzną zastosowanego narzędzia.

Ostateczną strukturę badanej grupy z uwzględnieniem płci psychologicznej i biologicznej przedstawia tabela numer 1.

Tabela 1. Struktura badanej grupy z uwzględnieniem płci biologicznej i płci psychologicznej

		Płeć psychologiczna				Ogółem
		płeć nieokreślona	płeć kobieca	płeć męska	płeć androgyniczna	
Płeć biologiczna-KOBIETA	N	47	97	28	88	260
	%	12,7%	26,1%	7,5%	23,7%	70,1%
Płeć biologiczna-MĘŻCZYŻNA	N	22	10	43	36	111
	%	5,9%	2,7%	11,6%	9,7%	29,9%
Ogółem	N	69	107	71	124	371
	%	18,6%	28,8%	19,1%	33,4%	100,0%

$\chi^2=53,57, p<0,000$

Źródło: Opracowanie własne

Okazuje się, że wśród badanych najliczniejszą grupę stanowiły kobiece kobiety i mężczy mężczyźni, najmniej liczni byli kobiece mężczyźni. Prawie 19%

badanych okazało się reprezentować typ płci nieokreślonej, co wydaje się być charakterystyczne dla wieku tej grupy badanej. Ponad 1/3 badanych stanowiły osoby o płci androgynicznej.

Tabela 2. Predyktory wyboru preferowanych cech pozytywnych i negatywnych w wizerunku „prawdziwej kobiety – prawdziwego mężczyzny” (analiza regresji)

Cechy pozytywne u kobiety		Współczynniki standaryzowane		t	Istotność
		Beta			
R ² = 0,076, F= 13,455, p<0,000	(Stała)			22,539	,000
	Płeć psychologiczna	,198		4,375	,000
	Płeć biologiczna	-,176		-3,904	,000
	wiek	,111		2,462	,014
Cechy negatywne u kobiety					
R ² = 0,028, F= 7,516, p=0,001	(Stała)			9,174	,000
	wiek	,147		3,198	,001
	Płeć biologiczna	-,100		-2,179	,030
Cechy pozytywne u mężczyzny					
R ² = 0,059, F= 15,639, p<0,000	(Stała)			13,902	,000
	Płeć psychologiczna	,178		3,949	,000
	Płeć biologiczna	,167		3,704	,000
Cechy negatywne u mężczyzny					
R ² = 0,038, F= 18,161, p<0,000	(Stała)			56,814	,000
	Płeć psychologiczna	,194		4,262	,000

Wielowymiarowa analiza regresji pozwoliła określić, które wymiary decydują o wyborze cech pożądanych dla obojga płci. Tabela nr 2 wskazuje, że zarówno w przypadku cech pozytywnych kobiet jak i mężczyzn płeć psychologiczna i płeć biologiczna determinują wybór cech preferowanych dla „prawdziwej kobiety i mężczyzny”. W przypadku cech negatywnych kobiety o wyborze decyduje płeć biologiczna i wiek, zaś w przypadku cech negatywnych mężczyzny decyduje płeć psychologiczna. Każdy z czterech przedstawionych w tabeli 1 modeli jest istotny statystycznie na poziomie p<0,001, jednak tylko w niewielkim

stopniu (od 3 do 6%) tłumaczy zmienność odnoście do wyboru cech „prawdziwej kobiety i mężczyzny”.

W dalszych analizach zostanie uwzględniona zmienna w płci biologicznej i psychologicznej badanych.

Tabela 3. Postrzeganie cech pozytywnych i negatywnych u „prawdziwej kobiety – prawdziwego mężczyzny” w opinii badanych obojga płci

Płeć biologiczna- Kobieta	Średnia	N	Odchylenie standardowe	t	p
Cechy pozytywne u kobiety	7,8941	233	,97098	24,638	,000
Cechy pozytywne u mężczyzny	4,9700	233	1,58754		
Cechy negatywne u kobiety	4,8319	238	1,36231	-31,545	,000
Cechy negatywne u mężczyzny	8,2531	238	1,13407		
Płeć biologiczna - Mężczyzna	Średnia	N	Odchylenie standardowe	t	p
Cechy pozytywne u kobiety	7,6205	106	1,17532	12,120	,000
Cechy pozytywne u mężczyzny	5,5701	106	1,54900		
Cechy negatywne u kobiety	4,5049	103	1,54028	-22,981	,000
Cechy negatywne u mężczyzny	8,1911	103	1,05309		

Na podstawie tabeli nr 4 można wywnioskować, że generalnie, zarówno kobiety jak i mężczyźni, mają wyższe oczekiwania wobec kobiecości niż męskości. Okazuje się, że badane kobiety i badani mężczyźni wymagają od „prawdziwej kobiety” wyższego natężenia cech pozytywnych w porównaniu z „prawdziwym mężczyzną”.

Co ciekawe, męskość jest kojarzona z wyższym poziomem cech negatywnych aniżeli kobiecość - okazuje się, że mężczyzna może nadal być „męski” posiadając wady. „Prawdziwa kobieta” natomiast wad posiadać nie powinna. Różnice pomiędzy postrzeganiem cech pozytywnych i negatywnych w obszarze kobiecości i męskości są istotne statystycznie ($p < 0,000$), a jednocześnie bardzo silne: D Cohena dla powyższych zależności w każdym przypadku jest większe od 1,5.

Tabela 4. Różnice między kobietami i mężczyznami w zakresie oczekiwań co do kobiecości - męskości

Płeć biologiczna		N	Średnia	Odchylenie standardowe	t	p
Cechy pozytywne u kobiety	KOBIETA	242	7,9132	,97355	2,389	0,017
	MĘŻCZYZNA	108	7,6267	1,16543		
Cechy negatywne u kobiety	KOBIETA	242	4,8412	1,36305	1,767	0,078
	MĘŻCZYZNA	107	4,5487	1,55828		
Cechy pozytywne u mężczyzny	KOBIETA	250	8,2535	1,14265	0,608	0,544
	MĘŻCZYZNA	106	8,1750	1,04367		
Cechy negatywne u mężczyzny	KOBIETA	246	4,9605	1,59829	-3,238	0,001
	MĘŻCZYZNA	108	5,5516	1,54239		

Okazuje się, że generalnie kobiety są bardziej wymagające od mężczyzn w zakresie pozytywnych cech związanych z kobiecością, co pokazuje tabela nr 4. Kobiety stawiają innym kobietom istotnie wyższe wymagania odnośnie do posiadania cech pozytywnych ($d = 0,277$). W tym aspekcie wyniki wysokie sugerują, że „prawdziwa kobiecość” utożsamiana jest wręcz z ideałem.

Mężczyźni natomiast istotnie częściej dają większe przyzwolenie mężczyznom na posiadanie tzw. negatywnych cech ($d = -0,375$). W tym wypadku kobiety oczekują od męskości większego poziomu doskonałości ($d = -0,374$).

Tabela 5a. Różnice w postrzeganiu cech pozytywnych i negatywnych obu płci w grupie kobiet o różnej płci psychologicznej

Płeć biologiczna - Kobiety			Różnica średnich (I-J)	Błąd standardowy	Istotność
Cechy pozytywne u mężczyzny	płeć psychologiczna nieokreślona	płeć psychologiczna androgyniczna	-,84071*	,26019	,009
Cechy negatywne u mężczyzny	płeć psychologiczna nieokreślona	płeć psychologiczna androgyniczna	-,65707*	,22431	,026

Tabela 5b. Różnice w postrzeganiu cech pozytywnych i negatywnych obu płci w grupie mężczyzn o różnej płci psychologicznej

Płeć biologiczna - Mężczyźni			Różnica średnich (I-J)	Błąd standardowy	Istotność
Cechy pozytywne u kobiety	płeć psychologiczna nieokreślona	płeć psychologiczna androgyniczna	-1,09221*	,31567	,008
Cechy negatywne u mężczyzny	płeć nieokreślona	płeć psychologiczna kobieca	-,92956*	,30863	,045
		płeć psychologiczna androgyniczna	-1,06405*	,24050	,000

Przy uwzględnieniu w analizach płci psychologicznej okazuje się, że różnice istotne statystycznie pomiędzy różnymi typami płci psychologicznej w grupie kobiet wystąpiły jedynie pomiędzy osobami o płci nieokreślonej a osobami androgynicznymi odnośnie do preferencji „prawdziwego mężczyzny” - okazuje się, że kobiety androgyniczne oczekują od mężczyzn wyższego nasilenia cech pozytywnych, a jednocześnie dają przyzwolenie na posiadanie przez mężczyzn w wyższym stopniu cech negatywnych w porównaniu z kobietami nieokreślonymi płciowo. Różnice pomiędzy typami płci psychologicznej w grupie kobiet nie pojawiają się natomiast odnośnie do oczekiwań wobec „prawdziwej kobiety”. W grupie mężczyzn pojawiły się różnice odnośnie do cech pozytywnych kobiety pomiędzy mężczyznami nieokreślonymi a androgynicznymi - okazuje się, że ci ostatni oczekują od kategorii kobiecości wyższego nasilenia cech pozytywnych aniżeli mężczyźni o płci nieokreślonej. Co ciekawe, mężczyźni o płci nieokreślonej w mniejszym stopniu kojarzą kategorię męskości z cechami negatywnymi aniżeli mężczyźni kobiecy i androgyniczni.

Tabela 6a. Cechy najbardziej pożądane u „prawdziwej kobiety” w opinii badanych o różnej płci biologicznej i psychologicznej

Kobieta - płeć psychologiczna nieokreślona		Kobieta - płeć psychologiczna kobieca		Kobieta płeć psychologiczna męska		Kobieta płeć psychologiczna androgyniczna	
opiekuńcza	8,89	opiekuńcza	9,65	inteligentna	9,14	opiekuńcza	9,57
inteligentna	8,89	odpowiedzialna	9,41	radosna	9,04	inteligentna	9,10
odpowiedzialna	8,82	wychowująca	9,03	pewna siebie	8,75	odpowiedzialna	9,09
wychowująca	8,78	wrażliwa	8,96	atrakcyjna fizycznie	8,46	radosna	8,92
rozsądna	8,58	inteligentna	8,78	z poczuciem humoru	8,36	wychowująca	8,81

Tabela 6b. Cechy najbardziej pożądane u „prawdziwej kobiety” w opinii badanych o różnej płci biologicznej i psychologicznej

Mężczyzna - płeć psychologiczna nieokreślona		Mężczyzna - płeć psychologiczna kobieca		Mężczyzna - płeć psychologiczna męska		Mężczyzna - płeć psychologiczna androgyniczna	
opiekuńcza	8,67	inteligentna	9,50	opiekuńcza	8,67	inteligentna	9,50
radosna	8,62	opiekuńcza	9,20	radosna	8,62	opiekuńcza	9,20
wrażliwa	8,48	z poczuciem humoru	9,00	wrażliwa	8,48	z poczuciem humoru	9,00
rozmowna	8,19	atrakcyjna fizycznie	9,00	rozmowna	8,19	atrakcyjna fizycznie	9,00
inteligentna	8,14	odpowiedzialna	8,80	inteligentna	8,14	odpowiedzialna	8,80

Cechy najbardziej pożądane u „prawdziwej kobiety” w opinii badanych niewiele różnią się od tradycyjnego modelu kobiecości obowiązującego w polskiej kulturze, co przedstawia tabela 6. Zarówno badani mężczyźni jak i kobiety wskazują na te cechy kobiety, które świadczą o jej wrażliwości i delikatności oraz cechach opiekuńczych. Nowym wymiarem, który się pojawia w analizach jest inteligencja, która jest cechą, której badani przypisują jedną z najwyższych wag. W zakresie tego wymiaru nie pojawiają się różnice istotne statystycznie – zarówno badane kobiety jak i mężczyźni twierdzą, że „prawdziwa kobieta” powinna być inteligentna, natomiast według badanych mężczyzn kobieta nadal powinna być w wysokim stopniu atrakcyjna fizycznie – w tym wymiarze mężczyźni mają nieznacznie wyższe wymagania w porównaniu z kobietami ($p < 0,05$, $d = -0,257$).

Tabela 7a. Cechy najmniej pożądane u „prawdziwej kobiety” w opinii badanych kobiet o różnej płci psychologicznej

Kobieta - płeć psychologiczna nieokreślona		Kobieta - płeć psychologiczna kobieca		Kobieta płeć psychologiczna męska		Kobieta płeć psychologiczna androgyniczna	
uparta	5,69	wysportowana	6,03	uparta	6,3	uparta	6,33
karząca	5,62	uparta	5,88	ofiarna	5,63	ofiarna	6,26
ofiarna	5,42	pamiętliwa	5,85	karząca	5,07	karząca	5,84
pamiętliwa	5,00	karząca	5,29	pamiętliwa	4,81	pamiętliwa	5,81
narzekająca	3,61	narzekająca	4,19	narzekająca	3,36	narzekająca	4,17

Tabela 7b. Cechy najmniej pożądane u „prawdziwej kobiety” w opinii badanych mężczyzn o różnej płci psychologicznej

Mężczyzna - płeć psychologiczna nieokreślona		Mężczyzna - płeć psychologiczna kobieca		Mężczyzna - płeć psychologiczna męska		Mężczyzna - płeć psychologiczna androgyniczna	
bezinteresowna	5,48	silna	6,10	silna	5,70	silna	6,31
wysportowana	5,38	uparta	5,70	karząca	5,60	uparta	5,69
ofiarna	5,24	pamiętliwa	5,30	pamiętliwa	5,00	pamiętliwa	5,42
silna	4,90	karząca	5,20	uparta	4,60	karząca	4,89
narzekająca	4,24	narzekająca	3,56	narzekająca	3,42	narzekająca	4,26

Najmniej pożądane cechy dla kobiety, to w większości cechy negatywne: pamiętliwość, narzekanie czy bycie upartym – jak się okazuje kobieca uległość jest cechą bardziej pożądaną. Ponadto mężczyźni uznają, że z kobiecością w mniejszym stopniu wiąże się siła, ale nadal jej wagi kształtują się na poziomie średniej teoretycznej (5 – 6).

W grupie kobiet osoby o płci androgynicznej istotnie częściej ($p < 0,05$) uznawały, że „prawdziwa kobiecość” wiąże się z wyższym poziomem wrażliwości, atrakcyjności fizycznej, pewności siebie, opiekuńczości, bycia wysportowaną i nagradzającą. Kobiące kobiety ponadto istotnie częściej wskazywały na cechę „wychowująca” jako domenę kobiecości ($p < 0,05$). W przypadku grupy mężczyzn osoby płci androgynicznej istotnie wyższą wagę ($p < 0,05$) przywiązywały do takich cech „prawdziwej kobiety” jak: nagradzająca, wychowująca, bezinteresowna, radosna, rozmowna, z poczuciem humoru, wrażliwa, które są tradycyjnie przypisywane kobiecości, ale również podkreślały cechy kobiety, które do tej pory kojarzone były raczej z męskością, a więc: wysportowanie, opanowanie i pewność siebie. Ponadto mężczyźni kobiece wyższą wagę przypisywali cechom kobiecej opiekuńczości i wyrozumiałości.

Tabela 8a. Cechy najbardziej pożądane u „prawdziwego mężczyzny” w opinii badanych o różnej płci biologicznej i psychologicznej

Kobieta - płeć psychologiczna nieokreślona		Kobieta - płeć psychologiczna kobieca		Kobieta płeć psychologiczna męska		Kobieta płeć psychologiczna androgyniczna	
odpowiedzialny	8,93	silny	9,16	radosny	9,26	silny	9,36
silny	8,86	z poczuciem humoru	9,14	silny	9,14	z poczuciem humoru	9,20
opiekuńczy	8,48	odpowiedzialny	9,01	z poczuciem humoru	9,00	opiekuńczy	9,09
z poczuciem humoru	8,42	opiekuńczy	8,99	atrakcyjny fizycznie	8,89	odpowiedzialny	9,05
radosny	8,29	inteligentny	8,96	wysportowany	8,79	atrakcyjny fizycznie	8,93

Tabela 8b. Cechy najbardziej pożądane u „prawdziwego mężczyzny” w opinii badanych o różnej płci biologicznej i psychologicznej

Mężczyzna - płeć psychologiczna nieokreślona		Mężczyzna - płeć psychologiczna kobieca		Mężczyzna - płeć psychologiczna męska		Mężczyzna - płeć psychologiczna androgyniczna	
silny	8,50	opiekuńczy	9,27	z poczuciem humoru	9,18	silny	9,38
rozsądny	8,41	z poczuciem humoru	9,00	niezależny	9,11	z poczuciem humoru	9,37
wysportowany	8,29	rozsądny	8,93	inteligentny	8,99	radosny	9,21
złośliwy	8,27	silny	8,87	silny	8,99	odpowiedzialny	9,17
inteligentny	8,20	odpowiedzialny	8,87	pewny siebie	8,94	pewny siebie	9,13

Oczekiwania badanych wobec tzw. „prawdziwego mężczyzny” w przedstawionych analizach są stosunkowo zgodne. Męskość wiąże się dla nich z siłą, odpowiedzialnością i poczuciem humoru. Ponadto w obrazie mężczyzny pojawia się rys kobiecy - badane kobiety oczekują w istotnie wyższym stopniu ($p < 0,05$) od mężczyzn wrażliwości i bycia opiekuńczym w obu wymiarach ($d < 0,25$). Mężczyźni natomiast istotnie częściej oczekują od męskości większej pewności siebie ($p < 0,05$, $d = -0,367$).

Tabela 9. Cechy najmniej pożądane u „prawdziwego mężczyzny” w opinii badanych kobiet o różnej płci psychologicznej

Kobieta - płeć psychologiczna nieokreślona		Kobieta - płeć psychologiczna kobieca		Kobieta płeć psychologiczna męska		Kobieta płeć psychologiczna androgyniczna	
wrażliwy	5,51	ofiarny	6,33	wrażliwy	6,09	ofiarny	6,43
karzący	4,58	uparty	5,21	uparty	5,09	uparty	5,67
uparty	4,47	karzący	4,78	karzący	4,97	karzący	5,38
pamiętliwy	3,58	pamiętliwy	4,27	pamiętliwy	4,82	pamiętliwy	4,71
narzekający	3,30	narzekający	3,30	narzekający	2,70	narzekający	3,53
Mężczyzna - płeć psychologiczna nieokreślona		Mężczyzna - płeć psychologiczna kobieca		Mężczyzna - płeć psychologiczna męska		Mężczyzna - płeć psychologiczna androgyniczna	
wrażliwy	5,21	bezinteresowny	6,40	karzący	5,93	ofiarny	6,80
uparty	5,12	pamiętliwy	4,93	uparty	5,54	pamiętliwy	6,24
pamiętliwy	5,10	karzący	4,40	wrażliwy	5,30	karzący	5,55
karzący	4,80	uparty	4,13	pamiętliwy	5,20	uparty	5,42
narzekający	3,88	narzekający	2,87	narzekający	4,00	narzekający	3,92

Najmniej preferowane cechy „prawdziwego mężczyzny” to cechy negatywne związane z pamiętliwością, byciem upartym czy karzącym. W tych aspektach nie pojawiły się różnice w grupach o różnej płci biologicznej.

W odniesieniu do analiz różnic w obszarze różnych płci psychologicznych okazuje się, że kobiety androgyniczne przypisują istotnie wyższą wagę ($p < 0,05$) takim cechom męskości jak: uparty, wysportowany, pewny siebie, z poczuciem humoru, atrakcyjny fizycznie, wrażliwy. Ponadto męskie kobiety uznają, że mężczyzna w większym stopniu powinien być radosny w porównaniu z osobami o płci nieokreślonej.

Z kolei androgyniczni mężczyźni w porównaniu z mężczyznami nieokreślonymi uznają, że dla „prawdziwej męskości” nie zaszkodzi, gdy mężczyzna będzie bardziej wrażliwy, atrakcyjny fizycznie, radosny, wychowujący, rozmowny, a więc według stereotypu „bardziej kobiecy”. Ponadto różnice istotne statystyczne pojawiają się w wymiarze wyrozumiały, odpowiedzialny, z poczuciem humoru, decyzyjny ($p < 0,05$). Mężczyźni kobiecy natomiast uważają, że męskość wiąże się z wyższym poziomem opiekuńczości ($p < 0,05$).

W dalszej części artykułu przedstawiono analizy odnośnie do ról preferowanych u „prawdziwej kobiety” i „prawdziwego mężczyzny”. Wielowymiarowa analiza regresji wykazała, że płęć psychologiczna w sposób istotny, choć w niewielkim stopniu, determinuje sposób wyboru ról kobiecych ($R^2 = 0,019$, $F=7,036$, $t = 2,653$, $p < 0,000$), natomiast płęć biologiczna w istotnym stopniu różnicuje wybór ról męskich ($R^2 = 0,058$, $F=21,682$, $t = - 4,656$, $p < 0,000$). Tabele nr 10 - 13 przedstawiają szczegółowe analizy odnośnie do preferowanych ról dla kobiet i mężczyzn z uwzględnieniem płci biologicznej i psychologicznej.

Tabela 10a. Najbardziej pożądane role dla „prawdziwej kobiety” w opinii badanych o różnej płci biologicznej i psychologicznej

Kobieta - płęć psychologiczna nieokreślona		Kobieta - płęć psychologiczna kobieca		Kobieta płęć psychologiczna męska		Kobieta płęć psychologiczna androgyniczna	
nakarmić niemowlę	9,20	przekazać wartości dziecku	9,59	być autorytetem	8,89	przekazać wartości dziecku	9,84
przekazać wartości dziecku	9,07	okazywać uczucia	9,48	być wzorem do naśladowania	8,79	tworzyć pozytywny klimat w	9,57
być wzorem do naśladowania	9,02	być wzorem do naśladowania	9,41	uprać ubrania	8,79	być wzorem do naśladowania	9,54
tworzyć pozytywny klimat w	8,87	nakarmić niemowlę	9,39	zapłacić rachunki	8,71	zaopiekować się małym dzieckiem	9,50
zaopiekować się małym dzieckiem	8,67	zaopiekować się małym dzieckiem	9,33	okazywać uczucia	8,68	nakarmić niemowlę	9,49

Tabela 10b. Najbardziej pożądane role dla „prawdziwej kobiety” w opinii badanych o różnej płci biologicznej i psychologicznej

Mężczyzna - płeć psychologiczna nieokreślona		Mężczyzna - płeć psychologiczna kobieca		Mężczyzna - płeć psychologiczna męska		Mężczyzna - płeć psychologiczna androgyniczna	
nakarmić niemowlę	9,38	przekazać wartości dziecku	9,90	nakarmić niemowlę	9,44	nakarmić niemowlę	9,72
zaopiekować się małym dzieckiem	9,19	tworzyć pozytywny klimat	9,40	zaopiekować się małym dzieckiem	9,28	okazywać uczucia	9,56
okazywać uczucia	9,14	zaopiekować się małym dzieckiem	9,30	uprasować koszulę	9,19	uprasować koszulę	9,47
przekazać wartości dziecku	8,71	być wzorem do naśladowania	9,30	tworzyć pozytywny klimat	9,09	ugotować zupę	9,36
ugotować zupę	8,48	nakarmić niemowlę	9,10	uprać ubrania	9,02	przekazać wartości dziecku	9,31
tworzyć pozytywny klimat w	8,38	okazywać uczucia	9,00	okazywać uczucia	9,02	zaopiekować się małym dzieckiem	9,28

W odniesieniu do ról i zadań, które powinna realizować „prawdziwa kobieta”, panuje dość zgodna opinia pomiędzy kobietami i mężczyznami. Kobieta powinna być strażniczką domowego ogniska: dbać o pozytywny klimat w rodzinie, przekazywać wartości dzieciom i dbać o nie, a przy tym wykonywać tradycyjne obowiązki domowe w postaci gotowania czy prania (tabela 10). Opieka nad dzieckiem okazuje się nadal być domeną kobiety.

Tabela 11a. Najmniej pożądane role dla „prawdziwej kobiety” w opinii badanych kobiet o różnej płci psychologicznej

Kobieta - płeć psychologiczna nieokreślona		Kobieta - płeć psychologiczna kobieca		Kobieta płeć psychologiczna męska		Kobieta płeć psychologiczna androgyniczna	
pomalować ściany	6,20	rozpalić ognisko	5,92	rozpalić ognisko	6,11	skosić trawę w ogrodzie	5,91
wynegocjować rabat na samochód	6,13	przybić gwóźdź	5,84	pomalować ściany	6,07	przybić gwóźdź	5,81
przybić gwóźdź	5,64	pomalować ściany	5,63	skosić trawę w ogrodzie	5,96	pomalować ściany	5,70
naprawić zepsute koło w samochodzie	4,27	naprawić zepsute koło w samochodzie	3,70	naprawić zepsute koło w samochodzie	4,78	naprawić zepsute koło w samochodzie	3,91
ułożyć płytki w łazience	3,07	ułożyć płytki w łazience	3,22	ułożyć płytki w łazience	3,30	ułożyć płytki w łazience	2,88

Tabela 11b. Najmniej pożądane role dla „prawdziwej kobiety” w opinii badanych mężczyzn o różnej płci psychologicznej

Mężczyzna - płeć psychologiczna nieokreślona		Mężczyzna - płeć psychologiczna kobieca		Mężczyzna - płeć psychologiczna męska		Mężczyzna - płeć psychologiczna androgyniczna	
wynegocjować rabat na samochód	3,75	pomalować ściany	5,80	skosić trawę w ogrodzie	5,02	rozpalić ognisko	5,81
skosić trawę w ogrodzie	3,67	zmienić żarówkę	5,80	rozpalić ognisko	4,56	skosić trawę w ogrodzie	5,50
pomalować ściany	3,57	skosić trawę w ogrodzie	5,40	pomalować ściany	4,44	zarobić pieniądze na utrzymanie domu	5,44
przybić gwóźdź	3,05	przybić gwóźdź	5,30	przybić gwóźdź	3,81	przybić gwóźdź	4,69
naprawić zepsute koło w samochodzie	2,05	naprawić zepsute koło w samochodzie	2,90	ułożyć płytki w łazience	3,42	naprawić zepsute koło w samochodzie	3,61
ułożyć płytki w łazience	1,86	ułożyć płytki w łazience	2,90	naprawić zepsute koło w samochodzie	3,33	ułożyć płytki w łazience	3,47

Za najmniej charakterystyczne dla „prawdziwej kobiety” badani uznają zadania stereotypowo przypisywane mężczyznom. Zarówno badane kobiety, jak i mężczyźni zgodnie twierdzą, że kobieta w mniejszym stopniu (co nie znaczy, że w ogóle) powinna zajmować się pracami remontowymi, naprawami domowymi czy koszeniem trawy.

Płeć psychologiczna w niewielkim stopniu różnicuje wybór ról kobiecych. Kobiety androgyniczne istotnie częściej ($p < 0,05$) w wyższym stopniu uznawały, że kobieta powinna być wzorem do naśladowania, tworzyć dobry klimat w rodzinie, przekazywać wartości czy zaopiekować się dzieckiem. Jednocześnie częściej uznawały, że „prawdziwa kobieta” powinna skutecznie kierować innymi i potrafić załagodzić konflikt czy wynegocjować rabat w sklepie. w żadnym z przedstawionych wymiarów siła efektu nie przekraczała $d = 0,2$. Ponadto kobiece kobiety uważały, że z kobiecością w wyższym stopniu wiąże się umiejętność okazywania uczuć ($p < 0,05$).

Namiast androgyniczni mężczyźni w istotnie wyższym stopniu ($p < 0,05$) podkreślali, że „prawdziwa kobieta” powinna być wzorem, tworzyć klimat, przekazywać wartości, jednocześnie wykonywać obowiązki domowe: prać, prasować, gotować, szyć czy łagodzić konflikty w rodzinie. Ponadto uznawali, że z kobiecością idą w parze również role postrzegane jako stereotypowo męskie. Kobieta powinna więc także potrafić zmienić żarówkę, kierować innymi, zarobić dużo pieniędzy, wymagać posłuszeństwa, skosić trawę czy zaparkować samochód. Siła efektu (d Cohena) w opisanych przypadkach wahała się pomiędzy 0,4 a 0,7.

Tabela 12. Najbardziej pożądane role dla „prawdziwego mężczyzny” w opinii badanych o różnej płci biologicznej i psychologicznej

Kobieta - płeć psychologiczna nieokreślona		Kobieta - płeć psychologiczna kobieca		Kobieta płeć psychologiczna męska		Kobieta płeć psychologiczna androgyniczna	
być wzorem do naśladowania	9,53	zaparkować samochód	9,74	przybić gwóźdź	9,58	zaparkować samochód	9,79
przekazać wartości dziecku	9,40	naprawić zepsute koło w samochodzie	9,68	zaparkować samochód	9,35	przekazać wartości dziecku	9,74
naprawić zepsute koło w samochodzie	9,40	zarobić pieniądze na utrzymanie domu	9,65	naprawić zepsute koło w samochodzie	9,35	zarobić pieniądze na utrzymanie domu	9,71
zarobić pieniądze na utrzymanie domu	9,34	być wzorem do naśladowania	9,61	pomalować ściany	9,31	naprawić zepsute koło w samochodzie	9,70
zaparkować samochód	9,32	pomalować ściany	9,60	zmienić żarówkę	9,27	być wzorem do naśladowania	9,69
rozpalić ognisko	9,23	zmienić żarówkę	9,56	rozpalić ognisko	9,19	pomalować ściany	9,67
Mężczyzna - płeć psychologiczna nieokreślona		Mężczyzna - płeć psychologiczna kobieca		Mężczyzna - płeć psychologiczna męska		Mężczyzna - płeć psychologiczna androgyniczna	
przybić gwóźdź	9,43	skosić trawę w ogrodzie	9,89	naprawić zepsute koło w samochodzie	9,60	zaparkować samochód	9,89
być wzorem do naśladowania	9,24	zmienić żarówkę	9,78	zaparkować samochód	9,51	naprawić zepsute koło w samochodzie	9,69
zaparkować samochód	9,19	być wzorem do naśladowania	9,67	pomalować ściany	9,42	skosić trawę w ogrodzie	9,60
naprawić zepsute koło w samochodzie	9,19	zarobić pieniądze na utrzymanie domu	9,67	zmienić żarówkę	9,42	wynegocjować rabat na samochód	9,60
zmienić żarówkę	9,19	rozpalić ognisko	9,56	przybić gwóźdź	9,33	zarobić pieniądze na utrzymanie domu	9,57
rozpalić ognisko	9,14	przybić gwóźdź	9,56	zarobić dużo pieniędzy	9,30	zarobić dużo pieniędzy	9,57

Również w odniesieniu do ról i zadań, które powinien realizować „prawdziwy mężczyzna” panuje dość duża zgodność pomiędzy badanymi. Męskość w ich opinii wiąże się przede wszystkim obowiązkami stereotypowego mężczyzny: zarabianiem pieniędzy na dom, pracami remontowymi i naprawczymi. Kobiety ponadto widzą w „prawdziwym mężczyźnie” także ojca, którego rolą jest przekazywanie wartości swoim dzieciom. Istotnie

częściej ($p < 0,01$) wymagają jednocześnie od mężczyzn pełnienia ról stereotypowo przypisanych kobiecie: gotowania, karmienia dzieci, opieki nad nimi jak również dbania o dobrą atmosferę w domu i bycia wzorem do naśladowania. Wielkość różnic w wymienionych wymiarach, choć istotna statystycznie, jest raczej niska: d Cohena waha się w granicach 0,2 – 0,35.

Tabela 13. Najmniej pożądane role dla „prawdziwego mężczyzny” w opinii badanych o różnej płci biologicznej i psychologicznej

Kobieta - płeć psychologiczna nieokreślona		Kobieta - płeć psychologiczna kobieca		Kobieta płeć psychologiczna męska		Kobieta płeć psychologiczna androgyniczna	
uprać ubrania	6,85	uprać ubrania	7,23	nakarmić niemowlę	7,15	uprasować koszulę	7,27
wybrać meble do biura	6,77	ugotować zupę	7,21	zaszyć dziurę w spodniach	6,50	uprać ubrania	6,87
ugotować zupę	6,64	wybrać meble do biura	6,96	kierować innymi ludźmi	6,35	ugotować zupę	6,64
zawiesić zasłony	6,49	zawiesić zasłony	6,70	zawiesić zasłony	5,96	zawiesić zasłony	6,16
zaszyć dziurę w spodniach	6,00	zaszyć dziurę w spodniach	6,28	wybrać meble do biura	5,77	zaszyć dziurę w spodniach	5,69
Mężczyzna - płeć psychologiczna nieokreślona		Mężczyzna - płeć psychologiczna kobieca		Mężczyzna - płeć psychologiczna męska		Mężczyzna - płeć psychologiczna androgyniczna	
zawiesić zasłony	6,62	zaszyć dziurę w spodniach	6,44	zawiesić zasłony	6,60	zawiesić zasłony	7,14
wybrać meble do biura	6,05	zawiesić zasłony	6,22	uprać ubrania	6,51	nakarmić niemowlę	7,06
nakarmić niemowlę	6,05	wybrać meble do biura	6,00	ugotować zupę	6,21	uprać ubrania	6,97
ugotować zupę	5,90	uprać ubrania	6,00	zaszyć dziurę w spodniach	5,95	ugotować zupę	6,74
zaszyć dziurę w spodniach	5,71	ugotować zupę	5,67	nakarmić niemowlę	5,60	zaszyć dziurę w spodniach	6,54

Najmniej pożądanymi zachowaniami u „prawdziwego mężczyzny” w opinii badanych mężczyzn okazują się być role stereotypowo związane z płcią kobiecą – chodzi tu przede wszystkim o obowiązki domowe związane z dbaniem o dom, dzieci i przygotowywaniem posiłków. Warto jednak zauważyć, że mimo rzadszego wyboru wymienionych ról jako charakterystycznych dla męskości, nadal ich średnie wyniki plasują się powyżej średniej teoretycznej. Można więc domniemywać, że role te zyskują w opinii badanych na coraz większej popularności.

Role wymieniane jako charakterystyczne dla mężczyzny przez mężczyzn o różnych płciach psychologicznych nie różnicują grup badanych (różnice nie są istotne statystycznie). W wielokrotnej analizie wariancji istotna statystycznie jedyna różnica pojawiła się w zakresie wymiaru „okazywanie uczuć”: mężczyźni androgyniczni w porównaniu

z męskimi mężczyznami w większym stopniu uważają, że „prawdziwy mężczyzna” powinien częściej okazywać uczucia ($p < 0,05$, $d = 0,662$).

2.3. Dyskusja i podsumowanie wyników badań

W niniejszych analizach przedstawiono wyniki badań młodych dorosłych z terenu Podkarpacia odnośnie do postrzeganych przez nich wymiarów kobiecości i męskości i cech dla nich charakterystycznych.

Struktura badanej grupy, gdzie prawie 34% stanowiły osoby o androgynicznej płci psychologicznej potwierdza wcześniej opisywaną m.in. przez Brannon (2002) tendencję, że ujęcia kobiecości i męskości stopniowo zmiernają ku androgynii.

Wyniki badań wskazują, że o wyborze cech i ról charakteryzujących „prawdziwą kobietę” i „prawdziwego mężczyznę” w istotnym stopniu decyduje między innymi płeć biologiczna i płeć psychologiczna, na co wskazuje wielowymiarowa analiza regresji.

Odnośnie do wizerunku kobiecości zachodzi duża spójność wymagań. „Prawdziwa kobieta” w pierwszej kolejności jest nadal kojarzona z wrażliwością i opiekuńczością. Okazuje się, że stopniowo zmienia się stereotyp tzw. pięknej kobiety i inteligentnego mężczyzny. Badani są zgodni, że z „prawdziwą kobiecością” powinna iść w parze także inteligencja, zaś atrakcyjność fizyczna, bycie zadbanym staje się także domeną „prawdziwych mężczyzn”.

Przez wieki uważano, że kobieta jest osobą mniej inteligentną od mężczyzny i z racji tego nie może wykonywać bardziej skomplikowanych (czyli męskich prac i zawodów) (Brannon, 2002). I choć wiele badań i ich metaanaliz pokazało, że mężczyźni i kobiety nie różnią się pod względem średniego ilorazu inteligencji (Pinker, 2012; Furnham, 2001), stereotyp mniej inteligentnej kobiety lub dziewczynki funkcjonuje nadal w przestrzeni społecznej, m.in. w edukacji szkolnej czy na rynku pracy (por. np. Kaniewska, 2012). Stereotyp ten niejednokrotnie przyjmuje formę „niekobiecej intelektualistki” czy „głupiej blondynki”, zakładając, że kobiecość nie idzie w parze z intelektem. Powyżej omówione wyniki badań zmieniają ten stereotyp sugerując, że młodzi ludzie traktują kobiecość w sposób wymiarowy. Młodzi mężczyźni uważają, że wzorzec współczesnej kobiety oznacza zarówno kobietę „atrakcyjną fizycznie” jak i „inteligentną”.

Z kolei, jak wskazują omawiane wyniki, atrakcyjność fizyczna staje się istotnym atrybutem „prawdziwego mężczyzny”. Od czasu, kiedy kobiety stały się niezależne, mężczyźni muszą dokładać więcej starań, aby przyciągnąć ich uwagę. Omawiając męską atrakcyjność Arcimowicz (2003, s. 231) wprowadza pojęcie „czynnika Beckhama”, podkreślając, że zadbany wygląd czy próżność w kwestiach wyglądu u mężczyzn przestaje być postrzegana w zachodniej Europie i w Polsce jako coś złego. Jest to dosyć istotna zmiana

w postrzeganiu męskości, do niedawna jeszcze często utożsamianej m.in. z bałaganiarstwem i niedbaniem o swój wygląd (Williams, Best, 1990, za: Wojciszke, 2012).

Ponadto okazuje się, że mimo nieustającego w mediach intensywnego przekazu zachęcającego do dzielenia się obowiązkami domowymi i zawodowymi i przyjmowania rozmaitych ról w zależności od potrzeb, badani młodzi ludzie mają dość tradycyjny stosunek do tego, co powinien robić „prawdziwy mężczyzna” czy prawdziwa kobieta.

Popularny już wcześniej model „dobra matka - superkobieta” (Morokvasic, 2007; Karjanen, 2008) - kobieta poświęcająca się dla swoich dzieci i męża, odnajdująca sens życia w zajmowaniu się domem, okazuje się być aktualny również w przedstawionych powyżej wynikach badań. W przypadku kobiet, mimo istnienia wielu wzorców kobiecości, można przyjąć, że rola matki stanowi integralny element tegoż wymiaru (Maroda, Giza-Poleszczuk, 2000, Titkow, 2007).

Omówione powyżej wyniki badań potwierdzają tę zależność - zarówno dla badanych kobiet jak i mężczyzn, rolą „prawdziwej kobiety” jest opieka nad niemowlęciem czy małym dzieckiem, utożsamiający wręcz „prawdziwą kobietę” z matką (Walentynowicz-Moryl, 2014). Drugim istotnym wymiarem jest rola gospodyni i opiekunki ogniska domowego - dbającej o pozytywną atmosferę, gotującej i dbającej o czystość domu i rodziny. Powszechne jest przekonanie (blisko 89% wskazań, w tym kobiety 78% wskazań), że małym dzieckiem powinna zajmować się matka i jeśli nie ma możliwości połączenia tych obowiązków z pracą zawodową powinna z niej zrezygnować, a tylko 6% wskazań, że ojciec powinien ograniczyć aktywność zawodową lub z niej zrezygnować (Kotowska i in., 2007). W Polsce opieka nad małym dzieckiem i obowiązki domowe wciąż uznawane są wyłącznie za domenę kobiet (Rękas, 2013). Z kolei zarabianie na rodzinę okazuje się nadal być domeną mężczyzn. Omówione powyżej wyniki wskazują, że utrzymywaniu finansowemu rodziny przez mężczyznę badani przypisują jedną z najwyższych not, niezależnie od płci psychologicznej. W obszarze definiowania męskości wyniki nie odbiegają od dotychczas panującego stereotypu (Kluczyńska, 2008). Dbanie o domowe naprawy, prace siłowe i remontowe okazują się nadal należeć do domeny mężczyzn. Warto jednak zauważyć, że obok ról tradycyjnie przypisywanych mężczyznom pojawiają się wobec nich oczekiwania, które częściej przypisywane są kobietom, np. opiekowanie się dzieckiem. Tak więc mimo, że tradycyjne role się nie zmieniają, to ich zakres w obrębie męskości ulega poszerzeniu o nowe wymiary. Można mówić o tzw. rolach rozszerzonych, które pociągają za sobą wyższe wymagania i więcej obowiązków (Wołpiuk-Ochocińska, Marmola, 2016).

Powyzsze analizy pokazują, że kategorie męskości i kobiecości nie są konstruktem stałym i niezmiennym. Zdaniem Kluczyńskiej (2008) właściwsze wręcz byłoby postrzeganie męskości oraz kobiecości poprzez pryzmat wielości i różnorodności, a co za tym idzie, odrzuceniem przekonania o istnieniu jedynej słusznej, esencjonalnej formy prawdziwej męskości (i kobiecości)” (tamże, s. 78). Wielkowsymiarowość aspektów kobiecości i męskości

zaś sprawi, że psychiczna androgynia okaże się być optymalnym wzorcem płci, który będzie coraz powszechniejszy w XXI wieku (Arcimowicz, 2003).

Wnioski:

1) Oczekiwania odnośnie do cech preferowanych u „prawdziwej kobiety” i „prawdziwego mężczyzny” okazują się zależeć zarówno od płci biologicznej, jak i płci społecznej, psychologicznej, co sugerują wyniki wielowymiarowej analizy regresji.

2) Kobiecość i męskość w opinii młodych ludzi jest traktowana w sposób tradycyjny, związany z powszechnie panującymi stereotypami.

3) Na znaczeniu zyskują cechy inteligencji w odniesieniu do kobiet i atrakcyjności fizycznej w odniesieniu do mężczyzn, które wcześniej stereotypowo przypisywano tylko płci przeciwnej.

4) Biologiczne kobiety zdecydowanie więcej wymagają od płci kobiecej niezależnie od płci psychologicznej, a mężczyźni przyznają sobie większe prawo do posiadania cech negatywnych.

5) Podstawowe wymagania odnośnie do pełnionych ról kobiet i mężczyzn nie zmieniły się diametralnie, jednak pojawia się zjawisko „ról rozszerzonych” – przy zachowaniu tradycyjnych wymagań co do płci pojawiają się dodatkowe wymagania, które kobieta/mężczyzna powinni spełniać.

6) Osoby androgyniczne obojga płci przypisują wyższe wagi większości cech i ról charakteryzujących „prawdziwą kobietę i mężczyznę”, szczególnie w porównaniu z osobami o nieokreślonej płci psychologicznej.

Bibliografia:

- Archer, J., Lloyd, B. (2002). *Sex and Gender*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Arcimowicz, K. (2003). *Obraz mężczyzny w polskich mediach. Prawda - fałsz - stereotyp*, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Auster, C. J., & Ohm, S. C. (2000). Masculinity and femininity in contemporary American society: A reevaluation using the Bem Sex-Role Inventory, *Sex Roles*, 43(7), 499-528.
- Bem, S.L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing, *Psychological Review*, 88, 354-364.
- Bem, S.L. (1984). Androgyny and gender schema theory: A conceptual and empirical integration, (in:) T.B. Soderegger (ed.), *Nebraska Symposium on Motivation: Psychology and Gender*, 178-226, Lincoln: University of Nebraska Press.
- Brannon, L. (2000). *Psychologia rodzaju*, Gdańsk: GWP.
- Chalabaev, A., Fontayne, P., Boiche, J., & Clement-Guillot, C. (2013). The Influence of Sex stereotypes and gender roles on participation and performance in sport and exercise, *Psychology of Sport and Exercise*, 14(2), 136-144.

- Deaux, K. (1985). Sex and gender, *Annual Review of Psychology*, 36(1), s.49–81.
- Deaux, K., & Kite, M. (1993). Gender stereotypes, (in:) F. Denmark, M. Paludi (eds.), *Psychology of women: A handbook of issues and theories*, 107–139, London: Praeger, Westport
- Deaux, K., Lewis, L.(1984) The structure of gender stereotypes. Interrelationship among components and gender label, *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 991- 1004
- Furnham, A. (2001). Self-estimates of intelligence: Culture and gender difference in self and other estimates of both general and multiple intelligences, *Personality and Individual Differences*, 31(8), 1381–1405.
- Kaniewska, B. (2012). Zdolności kobiet i mężczyzn - na podstawie analizy treści podręczników szkolnych, (w:) T. Giza, M. Pękowska (red.), *Być zdolnym - wspierać zdolnych*, 155 -167, Kielce: Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach.
- Karjanen, D. (2008). Gender, Race, and Nationality in the Making of Mexican Migrant Labor in the United States, *Latin American Perspectives*, 35(1), 51–63.
- Kluczyńska, U. (2008). Redefiniowanie męskości. Kulturowo-społeczne konteksty starzenia się mężczyzn, (w:) J.T. Kowaleski, P. Szukalski (red.), *Pomyślne starzenie się w perspektywie nauk społecznych i humanistycznych*, 76–88, Łódź: Zakład Demografii i Gerontologii Społecznej UŁ.
- Kotowska, I., Sztanderska, U., Wóycicka, I. (2007). *Między domem a pracą. Rekomendacje*, Warszawa: Scholar.
- Królikowska, S. (2011). Nierówności w stanie zdrowia między kobietami a mężczyznami w kontekście płci biologicznej oraz społeczno-kulturowej, *Acta Universitatis Lodziensis*, 39, 33–52.
- Kuczyńska, A. (1992a). Płeć psychologiczna. Podstawy teoretyczne, dane empiryczne oraz narzędzie pomiaru, *Przegląd Psychologiczny*, 35, 2, 237-247.
- Kuczyńska, A. (1992b). *Inwentarz do oceny płci psychologicznej. Podręcznik*, Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.
- Lipińska-Grobelny, A. (2008). Męskość, kobiecość, androgynia a doświadczanie stresu zawodowego, *Medycyna Pracy*, 59(6), 453–460.
- Malti-Douglas, F. (2008). *Encyclopedia of Sex and Gender*, USA: Macmillan Reference.
- Mandal, E. (2000). *Podmiotowe i interpersonalne konsekwencje stereotypów związanych z płcią*, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Morokvasic, M. (2007). Migration, Gender, Empowerment, (in:) I. Lenz, Ch. Ullrich, B. Fersch (eds.) *Gender Orders Unbound: Globalisation, Restructuring and Reciprocity*, 69-97, Opladen: Farmington Hills, Barbara Budrich.
- Niculescu, A.I., der Sluis, F., & Nijholt, A. (2009). Feminity, Masculinity and Androgyny: How Humans Perceive the Gender of Anthropomorphic Agents, (in:) *HCI*

- International. 13th International Conference on Human-Computer Interaction, San Diego, 628–632.*
- Rękas, M. (2013). Kobiety-matki i ich powrót na rynek pracy po urodzeniu dziecka, *Spoleczno-ekonomiczne Problemy Rynku Pracy*, 161, 122-131.
- Titkow A., (2007). *Tożsamość polskich kobiet. Ciągłość, zmiana, konteksty*, Warszawa: Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk.
- Sekuła-Kwaśniewicz, H. (2000). Płeć, (w:) H. Domański, W. Morawski, J. Mucha (red.) *Encyklopedia socjologii*, t. 3, Warszawa: Oficyna Naukowa.
- Walentynowicz-Morył, K. (2014). Kobiety „niestuprocentowe”? Sposoby definiowania kobiecości przez kobiety doświadczające pierwotnych trudności prokreacyjnych, *Dyskurs Młodych Andragogów*, 15, 245–261.